

Congresul studențesc de la Târgu-Mureș din 1936 (I)

ALINA DORINA FOKT
Biblioteca Județeană Mureș

Abstract

Student's Congress from Târgu-Mureș in 1936

The Iron Guard, as an extremist movement of right-wing political orientation, had arisen in a political climate based on immorality and corruption. Undertaking a messianic role, it has been extremely tempting for both the underprivileged from villages and towns and for the renowned intellectuals. Seen as a peril to Romanian democracy, that has been quite fragile, the Iron Guard has been permanently watched by the authorities.

The legionary movement had found a favourable area to expand itself in the entire Transylvanian space; in Mureș county, the villages were most on the row. We can explain this phenomenon of spreading the legionary ideas in Transylvania, after 1935, as a reaction to Hungarian revisionism. In April 1936, the legionaries have organised a national congress at Târgu-Mureș, that has been strongly criticised by some politicians.

In the Northern part of Transylvania, that has changed its political statute after the Diktat from Vienna, in 1940, the legionary movement has registered a revulsion, after the territory that has been given away turned back to Romania. But this time, it was on different terms.

Keywords: *Iron Guard, Târgu-Mureș, Students' Congress, nationalism, legionary movement.*

În Mureș, ca de altfel în întreaga Transilvanie, mișcarea legionară a găsit un teren propice de afirmare mai ales în lumea satului.¹ Iar pentru

¹ Date generale privind mișcarea legionară din România, în Grigore Traian Pop, *Garda, Căpitanul și Arhanghelul din cer... O istorie obiectivă a Mișcării legionare*, București, Editura Eurasia, 1995; Idem, *Mișcarea legionară - idealul izbăvirii și realitatea dezastrului*, București, Editura Ion Cristoiu, 1999; Adrian Iorgulescu, *Dreapta - principii și perspective*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2000; Petre Pandrea, *Garda de Fier. Jurnal de filozofie politică. Memorii. Penitenciare*, București, Editura Vremea, 2001.

anii de după 1935, acest fapt se explică mai ales ca un element de contrapondere față de afirmarea revizionismului maghiar. În aprilie 1936, cu un an înainte de alegerile din 1937, legionarii au organizat la Târgu-Mureș un Congres foarte viu criticat de anumiți oameni politici. Referitor la acest Congres, Nicolae Iorga scria în memoriile sale: „*La Târgu-Mureș, 3000 de studenți au defilat înaintea generalului Cantacuzino, după ce au spurcat crucea din gara Sinaia, amintind omorul lui Duca...*”² Tot la acest Congres a fost pronunțată sentința de condamnare la moarte a tuturor dușmanilor gărzii. Referitor la același Congres, Ion Mihalache, președintele Partidului Național-Țărănesc, spunea: „...*acest Congres a fost ținut pe cheltuiala statului, cu trenurile statului, cu mese de la stat, cu primiri oficiale de la stat, cu muzici de stat și acest stat este reprezentat prin guvernul Tătărescu.*” Or, în acel moment, reprezentanții guvernului în județul nostru, erau prefectul avocat dr. Francisc Porubschi și primarul liberal, avocatul dr. Emil Aurel Dandea. O atitudine dacă nu duplicitară, cu siguranță discutabilă.³

Congresul studențesc de la Târgu-Mureș, 3-5 aprilie 1936

„*Jurăm cu prețul sângelui că ne vom apăra onoarea și vom pedepsi pe trădători și canalii. Dacă vom da vreun pas înapoi, asupra noastră să cadă blestemul neamului.*”⁴ Astfel își defineau crezul, la Târgu-Mureș, studenții legionari, dând naștere unui amalgam de opinii și controverse.

Mișcarea legionară în ansamblul ei, pe structura ei națională, a fost și va fi un subiect amplu al istoriografiei românești și universale. Sacrificând generalului particularul și pierzând prin generalizări de suprafață, istoriografia românească despre legiune se consacră, în genere, numai faptelor mari.

Ce se cunoaște azi despre Congresul studențesc de la Târgu-Mureș este foarte puțin, pentru că, integrat în mișcarea legionară, el pare că a dat posibilitatea istoricilor de a trage concluzii generale, a-l structura pe linii

² *Congresul general studențesc de la Târgu-Mureș*, în *Universul*, București, an 53, nr. 97, 7 aprilie 1936, p. 3.

³ Nicolae Balint, *Horia Sima, în consemn la Târgu-Mureș*, în *Ziarul de Mureș*, 3 iulie 2006, p. 3.

⁴ Apud Zigu Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1995, p. 303.

comune și, în general, la a se mulțumi cu faptele de suprafață, autorii folosindu-l ca argumentare în funcție de subiectul lucrării, al cercetărilor.

Astfel, în monografia consacrată lui Iuliu Maniu, Apostol Stan prezintă reacția acestuia și a P.N.Ț. împotriva congresului și a mișcării legionare în general,⁵ lucru pe care-l face și Ioan Scurtu în a sa istorie a P.N.Ț.⁶ Același autor prezintă altfel evenimentul în *Istoria României în anii 1918-1940*, argumentând subtitlul *Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură*, considerând Congresul de la Târgu-Mureș momentul decisiv al rupturii dintre Carol II și legionari, ca primul pas spre dictatura regală. Mai înainte, Mihai Fătu și Ion Spălățelu au privit lucrurile dintr-o perspectivă specifică istoriografiei marxiste, subordonând întreaga desfășurare a faptelor relevării importanței muncitorimii (și a P.C.R. în genere), muncitorime care ar fi provocat atitudinea lui Carol II de aliere cu legionarii, ca o contrapondere a mișcărilor de stânga. Armand Călinescu în ale sale *Însemnări politice*, arată că era la curent cu evenimentele, manifestând intransigență politică față de ele.⁷ Alături de felurile interpretări, dispunem de puține informații factice, de detalii concrete privind Congresul, una din excepții constituind-o mărturia lui Nae Tudorică, participant direct la această manifestare, în calitate de student, care ne oferă detalii cu privire la drumul studenților spre Târgu-Mureș.⁸

Obstrucționată din start de lipsa materialelor de arhivă, care din variate motive au fost trimise la arhivele centrale, lucrarea se focalizează pe analiza presei locale mureșene de toate culorile politice și etnice.

Revenind la momentul 1936, trebuie stabilite câteva elemente conjuncturale generale, naționale și internaționale, începând cu cele din urmă, care au determinat evoluția sau măcar reacția celor din țară. Pe plan european manifestându-se o recrudescență a naționalismului, promovat și justificat prin aportul ideologiilor fasciste, România n-a putut rămâne în

⁵ Apostol Stan, *Iuliu Maniu. Naționalism și democrație. Biografia unui mare român*, București, Editura Saeculum I. O., 1997, p. 306-307.

⁶ Ioan Scurtu, *Din viața politică a României. 1926-1947*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 342-343.

⁷ Armand Călinescu, *Însemnări politice 1916-1939*, București, Editura Humanitas, 1990, p. 295.

⁸ Nae Tudorică, *Mărturisiri în dubul adevărului. Mișcarea legionară și Căpitanu așa cum au fost*, Bacău, Editura Plumb, 1993, p. 101-103.

afara acestei direcții, care s-a conturat tocmai în ideologia legionară pusă în practică de **Garda de Fier**, devenită mai târziu **Partidul „Totul pentru Țară.”** Coloratura specific națională apărea în legătură cu o profundă mistică religioasă creștină, care susținea superioritatea și puritatea rasei românești și rolul important pe care Dumnezeu l-a hărăzit României, idei expuse și la Târgu-Mureș. Cuvântarea lui D. P. Andronescu este relevantă în acest sens: *„În noi, studențimea română se vede reînvierea vechilor traci, cari se sacrificau pentru binele patriei. În studențimea română se vede reînvierea unui neam amenințat să se stingă de o epidemie morală. Dar tracii au suferit de o mare boală: aceea a dezbinării și trădării. Aceasta i-a făcut să nu fie stăpâni ai lumii.”*⁹

În același timp însă, România era legată prin tratate de vecinii săi și de puterile occidentale, Anglia, Franța, și nu putea tolera puternica afinitate a legionarilor față de Germania, Italia și Spania. Pe de altă parte, existau și felurite grupări politice, care, din, rațiuni diferite se împotriveau ideologiilor și practicilor extremiste.

Congresul aprobat de Ministerul de Interne, cu condiția ca toate universitățile să fie de acord, a fost amenințat în chiar organizarea lui de refuzul rectoratelor Universităților din Cluj și Iași de a le permite studenților să participe la acesta. Presa centrală a relatat aceste evenimente cu câteva zile înainte de Congres. Astfel, Ministerul de Interne se vede nevoit să aprobe Congresul numai pentru studenții facultăților din București și Cernăuți. În preziua deschiderii sale, rectorul Universității din Cluj, profesorul Ștefănescu-Goangă, într-un comunicat, aproba participarea la Târgu-Mureș a studenților din Universitate, dar numai a acelora care făceau parte din organizații studențești recunoscute de Senatul Universității.¹⁰

Rectorul Universității din Iași, Traian Bratu, aflat la București în timpul Congresului, și-a motivat refuzul său și al Senatului Universității prin faptul că Uniunea Națională a Studenților Creștini Români nu avea ființă legală și aceasta primea la Congres doar studenți ce făceau parte din organizație. Studenții au încercat să-l „înduplece” pe rector și să obțină măcar o aprobare verbală din partea lui.¹¹ Neobținând-o, ei au ascultat de

⁹ *Congresul general studențesc de la Târgu-Mureș*, în *loc. cit.*

¹⁰ *Ibidem*, an 53, nr. 93, 3 aprilie 1936, p. 7.

¹¹ Stelian Neagoe, *Triumful rațiunii împotriva violenței*, Iași, Editura Junimea, 1977, p. 430.

îndemnul lui Codreanu care le cerea să fie prezenți la Congres. Studenții ieșeni s-au urcat în trenul ce-i ducea spre Pașcani, înlocuindu-i pe mecanic și pe fochist cu doi studenți. Trenul i-a luat de la Pașcani și pe studenții din Cernăuți, iar în cursul nopții vagoanele cu studenții din București au fost și ele alăturate. Apoi, cu luminile stinse, și-a continuat drumul spre Târgu-Mureș.¹²

În cursul nopții, trenul s-a oprit în gară la Sinaia, unde era ridicată o placă în memoria ministrului asasinat I. G. Duca. Știrile pe care le avem din presa vremii, referitoare la acest moment, sunt foarte contradictorii. Pentru studenții care veneau la Congres, chiar și oprirea în această gară ar fi fost provocată de un agent al securității, persoană rămasă neidentificată. Gheorghe Furdui, președintele UNSCR, declară că în gara Sinaia s-au cântat doar cântece naționaliste, așa cum s-a făcut în fiecare stație de cântare.¹³ Chiar și Ministerul de Interne, într-un comunicat preluat și de presa locală, declara că zvonurile potrivit cărora la Sinaia s-ar fi profanat placa memorială I. G. Duca sunt lipsite de teme.

Totuși, la Sinaia s-a întâmplat mai mult decât atât, dacă ar fi să ne luăm după urmările incidentului - rapoarte ale poliției orașului Sinaia, studenți deferiți justiției, rapoarte ale Ministerului de Interne, răspunsuri la aceste acțiuni ale unor mari personalități, cum ar fi Armand Călinescu, folosirea incidentelor de la Sinaia ca argument în demisia forțată a lui Eugen Triteanu, subsecretar de stat al Propagandei, pe lângă Ministerul de Interne, din guvern -, dar și după memorialistica contemporană.

Așadar, aproape 4000 de studenți se îndreptau spre Târgu-Mureș; era normal ca populația orașului să fie, dacă nu îngrijorată, măcar sub o stare de surescitare. Presa locală mureșeană reflectă starea de spirit a localnicilor. Încă înainte de a se ști cu siguranță că acest Congres se va desfășura la Târgu-Mureș, populația mureșeană a primit fel de fel de sfaturi de comportare și cuvinte de îmbărbătare. Pe lângă vorbe, aflăm tot din ziare că autoritățile însărcinate cu organizarea acestui Congres au împânzit orașul cu poliție și jandarmerie aduse din alte localități, „*orașul semănând cu un câmp de bătălie.*”¹⁴ Alți localnici, persoane importante de etnie

¹² Nae Tudorică, *op. cit.*, p. 101.

¹³ Gheorghe Furdui, *În jurul incidentelor din gara Sinaia*, în *Universul*, an 53, nr. 101, 11 aprilie 1936, p. 11.

¹⁴ *Diákkongresszus* [Congres studentesc], în *Hiradó*, Târgu-Mureș, an XXIII, nr. 14, 6 aprilie, 1936, p. 1.

maghiară și evreiască, și-au găsit brusc afaceri importante în alte orașe, fiind ținta glumelor presei la întoarcerea lor, după încheierea Congresului.

Se remarcă faptul că ziarele maghiare și evreiești târgumureșene acoperă evenimentele cu mult mai mult realism, chiar dacă au încercat uneori să le bagatelizeze prin glume.¹⁵

Interesați mai mult ca românii de substratul politic al Congresului, maghiarii și evreii au fost mult mai atenți la problemele interne ale Congresului și nu s-au sfiit să denunțe spiritul legionar al acestuia:

A fost Congres studentesc la Târgu-Mureș?, se întreba ziarul *Uj szó* în 13 aprilie, și denunța implicarea partidului renăscut din cenușa-i proprie, „Totul pentru Țară,” în acest Congres. Mulțumiți de buna organizare a Congresului, ei trec repede peste aspectul organizatoric și insistă asupra evenimentelor dintr-o perspectivă mai adâncă, precum pronunțarea condamnărilor la moarte împotriva personajelor politice calificate ca trădători și canalii.¹⁶

Ziarele românești liberale și țărăniște, reflectând bucuria pentru prezența a aproape 4000 de studenți, care le vizitau orașul, „*minoritar încă din nenorocire*,”¹⁷ îi considerau pe aceștia purtătorii mesajului țării, care integra astfel Mureșul în cadrul intelectual al patriei mamă. Îngrijorate însă și ele de conotația politică a Congresului, și-au îndreptat privirile spre organizarea exterioară, mulțumiți că totul s-a terminat fără manifestări de violență și că, din acest punct de vedere, ei nu și-au atras asupra lor oprobiul maghiar și evreiesc. Astfel, ziarele românești nu prezintă pe prim plan desfășurarea Congresului, ci mai mult chestiuni externe.

Pe de altă parte, preocupați de problemele politice locale, ei dau importanță maximă, în unele articole, unor fapte particulare minore pentru desfășurarea Congresului, iscându-se polemica între ziarele partidelor țărănesc, aflat în opoziție, și liberal, aflat la guvernare în acea perioadă, care ocupă un spațiu important în paginile celor două periodice.

¹⁵ Doi legionari cazați la un avocat minoritar, discutând cu o fată de gimnaziu (fiica acestuia) după 2 zile au trecut la sentimente mai bune, mai rezonabile. Tânărul, indiferent de uniformă, e tânăr, și femeia a învins și acum fanatismul. Benczel Béla, *Még mindig a diákkongresszus* [Tot despre congresul studentesc], în *Hétfői ujság*, Târgu-Mureș, an III, nr. 13, 13 aprilie 1936, p. 2.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Congresul Studenților Creștini în orașul nostru*, în *Mureșul*, an VII, nr. 3, 1 aprilie 1936, p. 3.

Dacă primarul liberal, Emil A. Dandea a stat sau nu în picioare cu mâna ridicată în timpul imnului legionar, este un fapt de mare importanță pentru politica locală, ce necesita un răspuns în ziarul liberal, răspuns ce-l situează pe primarul Dandea la egalitate cu protipendada țărănistă în ceea ce privește timpul de stat în picioare și felul cum s-a comportat.¹⁸

Ungurii și evreii au fost mai atenți simțindu-se direct vizați de acest Congres, pe când românii, bucuroși să primească în orașul lor pe semenii ce le vorbeau limba, nu s-au mai gândit ce se ascunde sub pavăza acestui încăpător nume de Congres studențesc, mai ales că unirea din 1918 era încă proaspătă în conștiința lor și se cerea întărită prin mai puternice legături cu centrele importante ale țării.¹⁹

Diferența de interpretare și atitudine față de evenimentele de la Târgu-Mureș rezultă din dualitatea Congresului, titulatura de Congres Studențesc mascând de fapt, o acțiune politică ce n-a fost sesizată decât parțial de presă, organe administrative și populație. Această bivalență s-a manifestat și în timpul Congresului, expunându-se aici unele lucrări științifice și rapoarte care au dat un aspect intelectual, studențesc și oficial reflectat pe larg de presă. Printre acestea se aflau rapoarte privind probleme specific studențești: situația materială a studenților, poziția acestora față de politica externă, starea în care se afla sportul studențesc, precum și probleme generale ale națiunii în optica lor, românii de peste hotare, problema evreiască, curente sociale distructive, economie, industrie. S-au susținut și revendicări materiale ale studențimii. Și-au făcut loc însă și manifestări verbale violente, antisemite și antidemocratice, care au fost doar amintite, și nu prezentate în sine în presa locală.

Partidele au încercat să folosească evenimentele de la Târgu-Mureș ca argumentație pentru conflictele lor politice, dând dovadă, în bună măsură, de o ignorare a evenimentelor petrecute și a pericolului pe care acestea îl reprezentau. Astfel, PNT se manifestă contra PNL, pe plan local contra primarului Dandea și pe plan central contra guvernului Tătărescu, care, nevoit să se apere pentru a-și păstra poziția, încearcă o justificare a reacției sale, folosindu-l ca țap ispășitor pe Eugen Titeanu - subsecretar de stat, care prin funcția și persoana sa ingrată ca cenzor al presei - atrăsese deja în

¹⁸ *Glaspul Mureșului*, Târgu-Mureș, an III, nr. 57, 5 aprilie 1936, p. 4.

¹⁹ *Cuvântarea domnului Emil Dandea*, în *Glaspul Mureșului*, an III, nr. 58, 25 aprilie 1936, p. 3.

mod negativ atenția acesteia și ar fi fost oricum „debarcat” mai devreme sau mai târziu.

„Cazul Titeanu” reușește să stârnească pasiuni ce se bucură în presa centrală de o atenție mai mare decât Congresul însuși, constituind subiectul unui adevărat foileton în *Universul*.²⁰

Înscriindu-se și el în aceeași direcție a încercării folosirii Congresului pentru a câștiga capital politic, P.C.R. avertizează populația, într-un manifest difuzat cu ocazia organizării în 31 mai a unei demonstrații pentru răsturnarea guvernului organizată de P.N.Ț., de pericolul legionar: „*Veți îngădui ca lanțul asasinatelor începute cu Duca să se lungească cu noi victime? Veți îngădui asasinarea șefilor național-țărăniști Mihalache, Lupu, Madgearu etc. - cum au jurat gardiștii la Congresul de la Târgu-Mureș?*”²¹

Dintre numeroasele reacții provocate de constituirea „echipelor morții” care își propuneau lichidarea unor personalități ale vieții publice și politice, amintim arestarea capilor studențimii: Gh. Furdui, Al. Cantacuzino, Ion Antoniu, Paul Craja. Acestora li se vor intenta procese, fapt la care reacționează printr-un manifest care a fost răspândit în universitățile din țară. Manifestul prezenta situația din țară în viziunea studenților legionari și măsurile pe care ei le considerau potrivite pentru remedierea acestei situații, referindu-se și la personajele vieții publice pe care ei le considerau periculoase pentru țară.²²

De ce Congres studențesc la Târgu-Mureș ?

Necunoscând persoanele care au luat decizia la nivel central, presa neacoperind această latură a Congresului, nu ne rămâne decât să facem supoziții pe marginea răspunsului la această întrebare.

Din presă putem să presupunem existența unui consens în ceea ce privește ținerea Congresului la Târgu-Mureș și chiar mai mult, presa românească ne dă un posibil răspuns la această problemă.

Târgu-Mureșul nu era un oraș universitar și nejustificând din acest punct de vedere ținerea Congresului acolo, nu ne rămân decât explicații de sorginte etnică, redată pe ocolite de presa românească, care a privit

²⁰ *Și totuși subsecretarul de stat dela interne va fi demis*, în *Universul*, București, an 53, nr. 100, 10 aprilie 1936, p. 5.

²¹ Apud Ioan Scurtu, *Din viața politică...*, p. 354.

²² Idem, *Istoria României în anii 1918-1940. Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1996, p. 226.

Congresul ca pe un mesaj pe care țara îl transmite orașului, integrându-l circuitului cultural și intelectual.

Tot pe această linie etnică se mai poate presupune că acest Congres era un avertisment față de iredentismul manifestat de statul maghiar după Versailles, care a generat temeri puternice în rândul românilor de pretutindeni, și mai ales din Ardeal, unde a și avut ecou. Târgu-Mureșul, fosta capitală a secuimii, cu o majoritate etnică maghiară, putea justifica astfel alegerea ca loc de desfășurare a Congresului studențesc.

În ședința festivă de deschidere a Congresului, Gheorghe Furdui, președintele Uniunii Naționale a Studenților Creștini, a încercat să explice de ce a fost ales Târgu-Mureș ca loc de desfășurare a Congresului: *„Ca un omagiu adus Ardealului, pe plaiurile căruia se desfășoară Congresul studențesc, gândul nostru se îndreaptă către cel mai venerabil reprezentant al bisericii și al naționalismului ardelean, protopopul Moța; iar ca un omagiu suferințelor Ardealului, am înțeles să dăm președinția de onoare la trei țărani din Munții Apuseni. Nu este o simplă întâmplare, că cel de al 10-lea Congres se ține în cetatea Tg.-Mureș, simbolizând astfel legătura noastră cu Ardealul, ci am făcut aceasta spre a demonstra forța tineretului românesc naționalist și a conducătorilor României de mâine.”*²³

Congresul general al studenților de la Târgu-Mureș s-a încheiat pe data de 5 aprilie, iar studențimea prezentă la acest Congres a aprobat, în unanimitate următoarea moțiune: *„După 14 ani de suferință și jertfe, studențimea română creștină se regăsește pe aceeași linie de credință și luptă naționalistă și creștină, începută la 1922 și afirmă cu hotărâre aceleași crezuri.*

Studențimea română, ca un corp conștient, își afirmă completa independență a spiritului de acțiune și de disciplină, încuviințând ca, individual, studenții să poată da concurs activ mișcărilor naționaliste: Totul pentru țară, Partidul Național Creștin, Frontul Românesc și Liga corporatistă.

Studențimea declară unanim și solidar, că realizarea integrală și definitivă a idealurilor naționale și dezideratelor profesionale nu se va putea face decât prin instaurarea la conducerea statului român a unui organism politic naționalist.

Până la rezolvarea integrală a dezideratelor din 1922 și reafirmate an de an de studențime în Congres, prin instaurarea la cârma destinului națiunii

²³ *Congresul general studențesc de la Târgu-Mureș*, în *loc. cit.*, an 53, nr. 95, 5 aprilie 1936, p. 11.

române, mișcarea integrală naționalistă a studențimii afirmă încă odată progresivul și marele pericol spiritual, etnic, cultural, economic și politic al elementului minoritar - evreii - și încearcă să lupte, prin orice mijloace, pentru definitivă instaurare a românilor în drepturile lor firești.”²⁴

Congresul studențesc se declară solidar cu dezideratele materiale și profesionale ale neamului și în consecință cere:

1. româнизarea industriei și comerțului;
2. desființarea legii care hotărăște limitarea numărului studenților la universități;
3. autonomia organizațiilor studențești, studențimea singură fiind indicată să se conducă, conform spiritului și nevoilor ei;
4. reducerea taxelor universitare și abolirea celor de examen;
5. ameliorarea stării materiale prin acordarea de burse și subvenții, să li se aplice principiul conducerii autonome, cu controlul forurilor care le subvenționează. Să se interzică patronajul politic al căminelor și cantinelor;
6. călătoria studenților pe C.F.R. și S.M.R. să se facă cu reducere de 50 la sută în tot timpul anului;
7. casa studenților din cadrul Cetății universitare să fie administrată după principiul autonomiei studențești;
8. sancționarea cu pierderea oricărui drept a studenților de peste hotare, care se dedau la manifestații ce ating reputația și interesele românești;
9. înființarea unei politehnice agricole la Craiova, adaptată la structura agrară a țării.²⁵

Acest Congres general al studenților de la Târgu-Mureș „a amplificat animozitățile dintre suveran și Garda de Fier, dintre legionari și Guvern, dintre această grupare și opinia publică democratică și patriotică.”²⁶

În prima jumătate a anului 1937, viața politică se derula într-o atmosferă de acalmie, mai ales datorită tacticii de „așteptare” a conducerii Partidului Național-Țărănesc. Pe acest fond, Garda de Fier și Partidul Național Creștin au devenit tot mai energice, ținta lor fiind partidele

²⁴ *Ibidem*, nr. 98, 8 aprilie 1936, p. 8.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Traian Bosoancă, Ilarie Gh. Opreș, *Alegerile parlamentare din județul Mureș 1919-1939*, Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2004, p. 163.

democratice și mai ales Partidul Național-Țărănesc al lui Mihalache, acuzat de „bolșevism” și „comunism.”

Grație propagandei agresive pe care a făcut-o, dar și simpatiei de care se bucurau, la alegerile din 1937 legionarii s-au clasat ca al treilea partid, după PNL, cu 35,9%, și PNTȚ, cu 20,4%.

După constituirea la 17 noiembrie a guvernului Gheorghe Tătărescu (17 noiembrie - 28 decembrie 1937), alegerile parlamentare au fost fixate pe data de 20 decembrie, la Adunarea Deputaților, și la 23-28 decembrie, la Senat.

În județul Mureș, pentru cele 6 locuri de deputați, și-au depus candidatura 12 partide politice: Partidul Național Liberal, Partidul „Totul pentru Țară”, Partidul Național Țărănesc, Partidul Național Creștin, Partidul Maghiar, Partidul Național Liberal (Gh. Brătianu), Partidul Țărănesc-Radical, Partidul Poporului German, Partidul Social Democrat, Partidul Poporului, Partidul Evreiesc, Partidul Agrar.

În județul Mureș, pentru prima oară în cele 10 alegeri parlamentare din perioada interbelică, victoria a revenit Partidului Maghiar, cu 26,49%, Partidul „Totul pentru Țară” clasându-se pe locul al patrulea, cu 12,62%. Au fost declarați ca deputați aleși: Mihail Șerban și dr. Emil Dandea - liberali, Ion Găvănescu - legionar, dr. Ioan Vescan - național-țărănesc, Octavian Goga - național-creștin și Bethlen Gheorghe - Partidul Maghiar.²⁷

Ziarul *Buna Vestire* prezintă într-un scurt articol activitatea legionară în județul Mureș: „de la un capăt la celălalt al județului Mureș se aude răsunând „Imnul tinereței legionare” și „Ștefan Vodă al Moldovei”, care este cunoscut și de ultimul țăran din cel mai îndepărtat cătun. Dacă mișcarea legionară se bucură în județul nostru de deosebită simpatie a întregii mase țărănești, acest lucru nu se datorește nici întrunirilor „turbate”, nici promisiunilor, ci se datorește sufletului curat al legionarului, și cântecului tinerească care izvorăște din acel suflet.”²⁸

Toate celelalte partide mergeau prin sate zilnic, făcând tot felul de promisiuni, posibile și imposibile, și cerșind votul țăranului. „În acest vacarm de patimi, când partidele politice se înjură ca la ușa cortului, învinuindu-se unele pe altele că au furat banul public și că au trădat interesele

²⁷ *Ibidem*, p. 173.

²⁸ *Activitatea legionară în județul Mureș*, în *Buna Vestire*, an I, nr. 246, 20 decembrie 1937, p. 3.

alegătorilor naivi, singur legionarul își păstrează sângele rece și se poartă demn, așa cum se cere unui luptător în aceste vremuri grele. Niciodată nu promite alegătorilor nimic. Legionarii spun: Cine crede în noi, să ne urmeze. Cine așteaptă ca pe urma votului să primească serviciu la oraș, ori alt favor, să voteze cu alții la noi n'are ce căuta. Peste tot legionarii sunt primiți cu dragoste.”²⁹

Cu toate că în zona Mureșului existau elemente legionare sau cu vădite simpatii legionare, rapoartele care se primeau la Biroul Siguranței din cadrul Chesturii de poliție Târgu-Mureș erau laconice, inexacte sau, pur și simplu, superficiale. Acest lucru este și mai evident dacă avem în vedere notele raport de răspuns ale Birourilor de Siguranță din teritoriu. Iată, spre exemplu, ce comunica Biroul Siguranței din cadrul Comisariatului de Poliție Reghin: „*Avem onoarea a vă raporta că pe raza acestui Comisariat nu s-a semnalat până în prezent apariția legionarilor Traian Borobaru și Ilie Smuiteda și nici a altor legionari... De altfel, pe raza Comisariatului nostru, nu s-a semnalat prezența vreunui legionar notoriu.*” Cu certitudine că mare parte din cei ce încadrau atunci birourile respective erau slab pregătiți și depășiți de evenimente, devreme ce ar fi fost de ajuns să citească doar *Monitoarele Oficiale* care se difuzau și unde apăreau liste întregi cu legionarii din fiecare județ, fie că se mai aflau sau dispăruseră din țară imediat după 1941.³⁰

Congresul studentesc de la Târgu-Mureș a fost o manifestare a tineretului legionar. Studențimea a defilat în întregul oraș, stârnind admirație, astfel că nu a fost necesară intervenția armatei. La finalul congresului, studențimea română declara că, pentru realizarea integrală și definitivă a idealurilor naționale, e nevoie de instaurarea la conducerea statului a unui organism politic naționalist. Naționalismul Mișcării legionare nu era însă un ideal care să se închidă în clipa în care va fi cucerită puterea politică a statului.

²⁹ *Ibidem.*

³⁰ Nicolae Balint, *op. cit.* p. 3.